

جستاری بر تاریخ مذهب شیعه در ایران

<?xml encoding="UTF-8">

دلایل گرایش ایرانیان به مذهب شیعه

مورخین سه دلیل اصلی برای این امر به شرح زیر قائل شده اند:

1. حضرت علي (عليه السلام) امام اول شیعیان در مدت چهار سال خلافتش (656 - 660 میلادی) مقرر خلافت خود را از شهر حجاز (مدینه امروز) به کوفه (عراق) منتقل نمود. ایران همسایه شرقی عراق است و در آن زمان مردم ایران در رفت و آمد زیاد به آن کشور بودند که به علت رفتار و کردار انسانی و اخلاقی و اسلامی حضرت علي (عليه السلام) شیفته ی او گشته و به مذهب شیعه درآمدند. همسایگی ایران و عراق و رفت و آمد مردم بین این دو کشور باعث گردید که مذهب شیعه در ایران نفوذ پیدا کند و بسیاری از ایرانیان از همان اوایل حکومت حضرت علي (اواسط قرن اول) به امامت حضرت، ایمان پیدا کردند.
2. در زمان حکومت علي (عليه السلام) در ایران ساسانیان حکومت می کردند تا اینکه یزدگرد سوم آخرین پادشاه ساسانی، در سال (650 م) حکومتش منقرض گردید و اعراب سه دختر یزدگرد را به اسیری گرفته و به حجاز (مدینه) بردند. در آنجا امام حسین (عليه السلام) فرزند دوم حضرت علي (عليه السلام) نه تنها با دختران یزدگرد بدرفتاری نکرد بلکه (شهربانو) یکی از این سه خواهر را بزنی گرفت و حضرت امام زین العابدین (عليه السلام) از شهربانو متولد شد. ایرانیان که این برخورد جوانمردانه را از امام حسین (عليه السلام) دیدند بسیار خشنود شدند و خویشاوندی مابین «اولاد علي» و «اولاد ساسان» با توجه به زمینه قبلی مذهب شیعه در ایران باعث گردید که اکثریت ایرانیان به مذهب شیعه گرایش یافتند. و در سال 61 هجری به روز دهم محرم (عاشورا) که امام حسین (عليه السلام) بشهادت رسید ایرانیان همه بسوگواری و عزاداری پرداختند.
3. حضرت علي بن موسی الرضا (عليه السلام) امام هشتم شیعیان در آغاز قرن نهم میلادی به دستور مأمون الرشید از مدینه بمشرق و شمال ایران (خراسان) آمدند. در آنجا خلیفه عباسی «مأمون» که از علاقه ایرانیان به آل علي (عليه السلام) اطلاع داشت، حضرت را به ولیعهدی خود برگزید و امام با شرایطی دعوت خلیفه را پذیرفت. وجود حضرت رضا (عليه السلام) در خراسان باعث پیشرفت و ترویج مذهب شیعه گردید. و سرانجام حضرت بسال 203 قمری مطابق با 819 میلادی توسط مأمون در مشهد بشهادت رسیدند. وجود حرم امام رضا (عليه السلام) در مشهد و نیز حضرت احمد بن موسی (شاه چراغ) در شیراز، و همچنین مرقد مطهر حضرت معصومه (سلام الله علیها) خواهر امام رضا (عليه السلام) در قم از زیارتگاه های عمومی شیعیان ایران است که وجود این مقابر در ایران نیز باعث اشاعه ی فرهنگ اسلامی و ترویج مذهب شیعه در این

کشور گردیده است.

وجود همین گرایش‌های شیعی در ایران باعث گردید که بالاخره بعد از چندین و چند سال در زمان حکومت صفوی، هنگام حکومت شاه اسماعیل اول، شیعه بعنوان دین رسمی کشور تعیین و انتخاب شد. خصوصاً بعد از انقلاب اسلامی ایران، مذهب شیعه بیش از پیش به جهانیان معرفی گردید و توجه همگان را به این مذهب مقدس، معطوف نمود.

فرقه های شیعی

1. اثني عشریه:

این فرقه جامعترین و کاملترین فرق شیعی در جهان می باشد. شیعه اثني عشری حضرت علی (علیه السلام) را بعد از حضرت محمد (صلی الله علیه وآله) نخستین امام و جانشین حضرت پیغمبر دانسته و دوازده فرزند امام علی که آخرین آنها حضرت مهدی (عج) است را یکی پس از دیگری، امامان بر حق دانسته و اطاعت از اوامر آنان را بر خود واجب می دانند. ضمناً شیعه اثني عشری بر این عقیده است که امام دوازدهم زنده بوده و در پرده غیبت به سر می برند، و زمانی که خواست خداوند باشد حضرت ظهور کرده و جهان را پر از عدل و داد خواهند نمود، (در حالی که دنیا را ظلم و ستم فرا گرفته است) عده ای این فرقه را امامیه نیز گفته اند.

2. اسماعیلیه:

فرقه اسماعیلیه یکی دیگر از فرق شیعه می باشد. پیروان این فرقه بر این باورند که بعد از حضرت امام جعفر صادق (علیه السلام) (امام ششم) امامت بر فرزند دیگرش «اسماعیل» می رسد، و به امامت حضرت امام موسی بن جعفر (علیه السلام) ایمان ندارند. ایشان بر این عقیده اند که اسماعیل امام آخر است که اکنون در پرده غیبت به سر می برد و روزی ظهور خواهد کرد.

به فرقه اسماعیلیه هفت امامی یا (باطنیه) نیز گفته می شود.

رئیس فرقه ی اسماعیلیه شخصی است به نام «آقاخان محلاتی» ابن شاه خلیل الله که از نوادگان «اسماعیل»

می باشد.

اسماعیلیان امروزه در کشورهای هندوستان (بمبی) و پاکستان (کراچی) و همچنین در شرق آفریقا (دارالسلام) و معدودی هم در ایران زندگی می کنند. عده ی کمی از اسماعیلیه در بحرین، یمن و... نیز وجود دارند.

3. زیدیه:

فرقه ی زیدیه (چهار امامی) بعد از حضرت علی بن الحسین (علیه السلام) امام چهارم، پیشوایی را متعلق به «زید بن علی» فرزند ایشان می دانند و به امامت حضرت امام محمد باقر (امام پنجم) اعتقاد ندارند. زید بن علی در قرن دوم هجری قمری بر علیه «هشام بن عبدالملک» خلیفه ی اموی در سال 105 هجری قمری (724 م) برخاست و سرانجام به امر زید به قتل رسید، از این روی مورد توجه بعضی از شیعیان (زیدیه) قرار گرفت بطوری که او را بجای حضرت امام محمد باقر (علیه السلام) پیشوای خود قرار دادند. فرقه زیدیه در مبادی و اصول و فروع دین، بسیار به مسلمانان اهل سنت و جماعت نزدیک هستند. امروزه مذهب رسمی کشور «یَمَن» شیعه زیدیه می باشد.

4. شیخیه:

مؤسس فرقه شیخیه کسی بود بنام شیخ احمد بن زین الدین الاحسائی (متولد 1157 ق در احساء بحرین و متوفی 1242 ق کربلا) شیخ احمد از علماء شیعه در قرن دوازدهم هجری قمری است که احادیث ائمه را با مبادی فلسفی خود تلفیق ساخته و منتشر می نمود. بعد از مرگ شیخ شاگردان وی مبادی او را توسعه و بسط داده و به زبانهای عربی و فارسی منتشر می ساختند. امروزه فرزندزاده شیخ احمد که نامش (حاجی ابوالقاسم خان ابراهیمی) است مقتدای کنونی و پیشوای شیخیه می باشد. پیروان این فرقه به سایر شیعیان «بالاسری» می گویند زیرا شیخ احمد احسائی به منظور احترام به بالای سرِ مَرقد حضرت علی (علیه السلام) پا نمی گذاشت و از پائین قبر زیارت می کرد. یکی از تفسیرات و تأویلات شیخیه برای انسان چنین است: «انسان دارای دو جسد است یکی (خاکی) و دیگری (هور قلیائی)، و همین دو جسد است که در روز قیامت رجعت خواهد کرد. رهبران این فرقه علیرغم اینکه با مفسران شیعی اختلاف نظر بسیار داشتند ولی با بهائیت و بابیه نیز شدیداً مخالف بودند، بطوریکه ملامحمد مامقانی پیشوای این فرقه در سال 1367 قمری در تبریز جزو علمائی بود که

5. غُلّات:

غُلّات یکی دیگر از فرق شیعی هستند که اینان در مورد حضرت علی (علیه السلام) بسیار غلو نموده و او را به مقام الوهیت رسانده اند.

این جماعت که در کرمانشاه و آذربایجان کمابیش وجود دارند، دارای رسومات و آداب خاصی می باشند. مثلاً شارب (سبیل) خود را کوتاه نمی کنند و معتقدند که مرد باید دارای سبیل های آویزان باشد.

طایفه معروف (اهل حق) که هنوز در ایران فراوانند را عده ای از فرقه غُلّات می دانند.

در انتها لازم به یادآوری است که عده ای، تعداد فرَق شیعی را 73 فرقه نقل کرده اند که این تقسیم بندی بسیار ریز جاي بحث فراوان دارد، به طوري که حضرت حافظ شیرین سخن فقط مذهب شعبه ی دوازده امامی را جامع و کامل و مطلوب می داند و 72 فرقه ی دیگر را حقیقت نایافته و خیال پرداز می شمارد:

«جنگ هفتاد و دو ملت همه را عذر بنه	چون ندیدند «حقیقت» ره افسانه زدند»

منبع: دایره المعارف استاد معین و ...